

UTVÄRDERINGSMODELLER VID ALKOHOL- OCH DROGBEROENDE

Mats Fridell
SKL & Lund University
2010-03-04

Ni får frågan:

Har ni några resultat ?

2
2010-03-11

FÖLJDFRÅGAN ÄR:

(1) Finns det någon kontroll av
kvalitet och resultat i det man gör
ute i verksamheterna ?

Journal- och aktdata duger sällan

(2) HUR gör vi det ?

3
2010-03-11

SiS', Socialstyrelsens och SKL

Dokumentation inom missbrukarvården (DOK)
Addiction Severity Index (ASI)
ADAD
AUDIT – alkohol – 10 frågor
DUDIT – droger – 10 frågor

Att få personal att använda systematisk dokumentation för att beskriva missbruket hos patienter och klienter

Med vissa mätinstrument finns jämförelsen inbyggd i instrumenten via standardisering och validering.

4
2010-03-11

KAN ANVÄNDAS VID UPPFÖLJNING
OCH KAN SPEGLA FÖRÄNDRING

SVARAR PÅ FRÅGAN:

Resultat

5

2010-03-11

Hur och med vad skall
man jämföra ?

6

2010-03-11

Att jämföra med
”spontanförbättring”

SÄLLAN samma sak som
”no treatment”

7

2010-03-11

FÖRLOPPSSTUDIER
AV ALKOHOLBEROENDE

NORMALBEFOLKNINGEN
(NLAES, 43.000 individer med ett
beroende under ca 5 år

Ca. 25% har ett kroniskt
alkoholberoende efter 5 år

8

2010-03-11

NORMALBEFOLKNINGEN

Vaillant : två kohorter – Boston och Collegegrupp följts från 31 år i femårsintervall upp till 70 år:

43% resp 60% kroniskt beroende.

9

2010-03-11

SJUKHUSVÅRDADE

Lundbystudien (Öjesjö)
40 års förlopp

Ca 60% har ett fortsatt beroende

Nordström & Berglund 1.312 pat.
följdes över 20 år

(A) Bra förlopp – **23% beroende**

(B) Förtidspensionärer – **75% beroende**

10

2010-03-11

Personer ur normalbefolkningen har en bättre "prognos" än de från patientmaterial

Upp till 75% förbättrade i normalbefolkningen

Ca. 25% förbättrade i kliniska grupper

11

2010-03-11

Översikt: Fridell 1991, 1996

Maddux och Desmond (1980)
Opiatmissbrukare

22% drogfria 3 år eller längre

12

2010-03-11

DESIGNPROBLEMET

Hur kan vi avgöra om en behandling orsakar en förbättring ?

Vad är det vi mäter och med vilken precision ?

13
2010-03-11

TYP A

KONTROLLDESIGNER

14
2010-03-11

BEGREPP: EFFEKTER OCH RESULTAT AV BEHANDLING

EFFEKTER AV BEHANDLING

1. **Randomiserad kontrollerad design** – Patienterna fördelas slumpmässigt på en *interventionsgrupp* (behandling=experiment) och en *kontrollgrupp*. – kontroll av urval
RCT
2. **Kvasiexperimentell design** – Befintliga experiment och kontrollgrupper jämförs men på ett sådant sätt att det finns viss kontroll över urvalsbedingelser. Viss kontroll
T.ex. behandling i fängelser, tvångsvård

15
2010-03-11

INTERN VALIDITET

Att orsaken till förändringen i behandlingsgruppen kan tillskrivas metoden

EXTERN VALIDITET

Att fynden kan generaliseras till den grupp man anser bör behandlas med metoden

16
2010-03-11

INVÄNDNINGAR MOT RCT-STUDIER

17
2010-03-11

PROBLEM KRING TOLKNING AV RCT:S

1. De som tas ut till behandling ur en population kan vara < 25-30%
2. Extrema inklusions- och exklusionskriterier
3. Få genomför hela behandlingen kanske ca 15 – 20%
4. Få uppföljningar längre tid än 3 mån, högst 6 mån
5. Få följs upp av det ursprungliga urvalet
6. Trivialdata på bekostnad av bredd och djup

18
2010-03-11

INTERN VALIDITET

Att **orsaken** till förändringen i behandlingsgruppen kan tillskrivas metoden

EXTERN VALIDITET

Att fynden kan **generaliseras** till den grupp man anser bör behandlas med metoden

19
2010-03-11

KÄNSLIGA

Ex. Multisystemisk terapi (Gustle, Hansson, Sundell et al 2009, 2010)

Effekt i Norge men ingen effekt i Sverige

- a) sämre kvalitet i handledningen
- b) TAU (kontrollgrupperna bättre i Sverige än i andra länder

20
2010-03-11

OCH ALTERNATIVET ??

21
2010-03-11

HUR KAN NI SKAFFA
KUNSKAP

A) RESULTATANALYSER

ELLER

B) KUNSKAP GENOM
STUDIEBESÖK – 80% !!!!

22
2010-03-11

TYP B

Jämförelser utan
kontrollgrupp

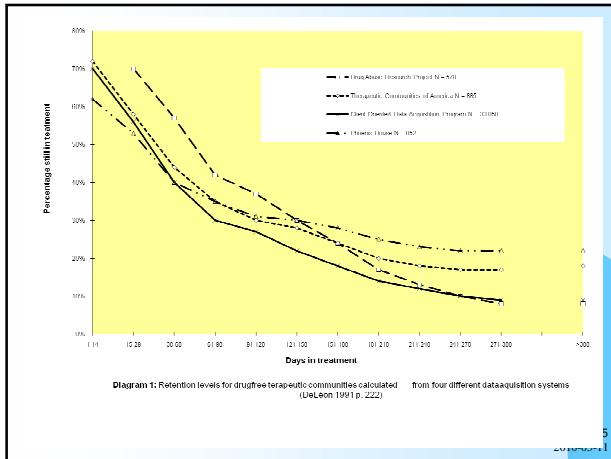
23
2010-03-11

BEGREPP: EFFEKTER OCH RESULTAT AV
BEHANDLING

RESULTAT ELLER UTFALLS-STUDIER

3. **Enkelgruppsdesigner** – Patienterna jämförs före och efter behandling med eller utan uppföljning. Urvalsbedingelserna kontrolleras inte
Ex. kvalitetsstudier
4. **PROGNOSSTUDIER** : t ex. 5, 10, 15 - årsuppf. där förbättring inte relateras till viss behandling

24
2010-03-11

FEMÅRSUPPFÖLJNING AV TVÅNGSVÅRDADE KVINNOR I LVM- OCH LVU-VÅRD

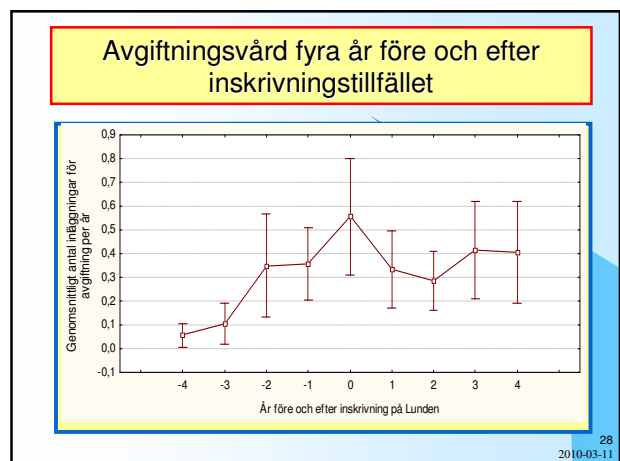
Ett urval av 132 kvinnor vårdade 1997-2000 (kohort)

90% uppföljda med intervju
Diagnostiska data, registerdata

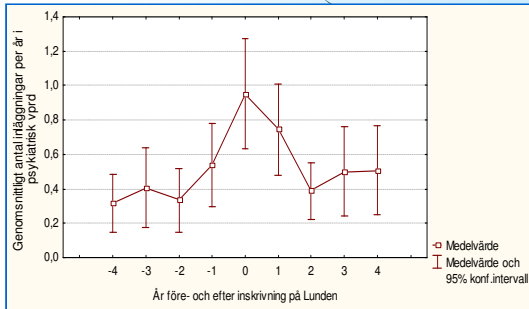
26
2010-03-11

NÄR LÄGGS KLIENTERNA IN

27
2010-03-11

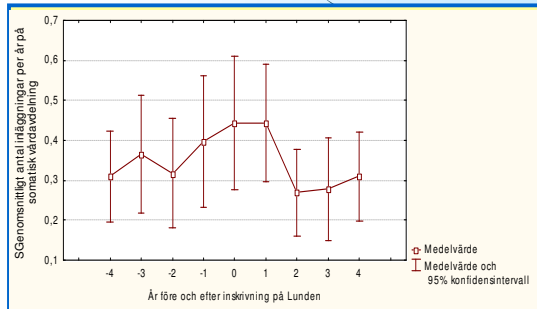
Psykiatrisk vård fyra år kring inskrivning

29

2010-03-11

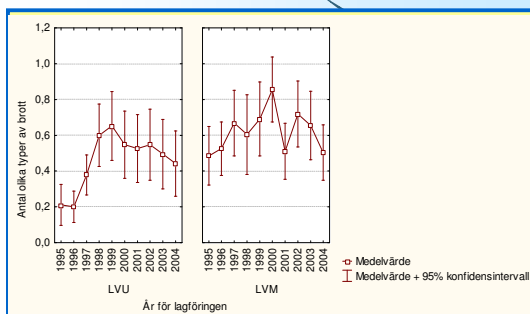
Somatisk vård fyra år före och efter inskrivningsvårdstillfället

30

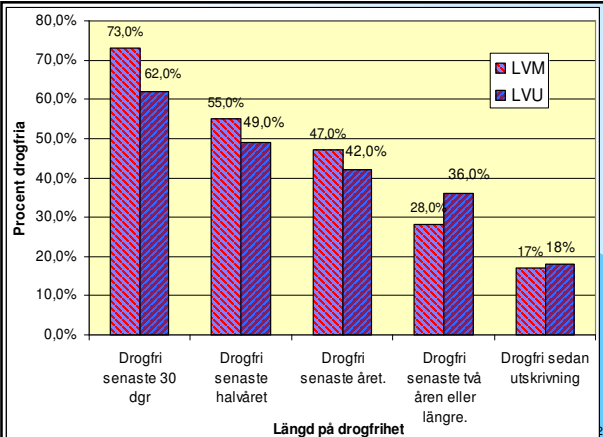
2010-03-11

Kriminalitet sedan 1996 och t o m 2004

31

2010-03-11

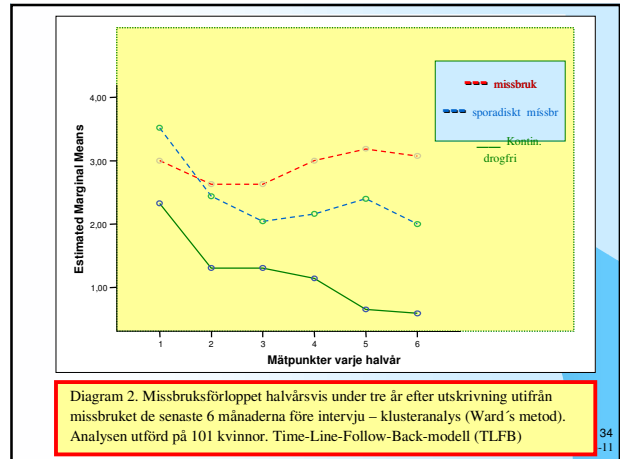
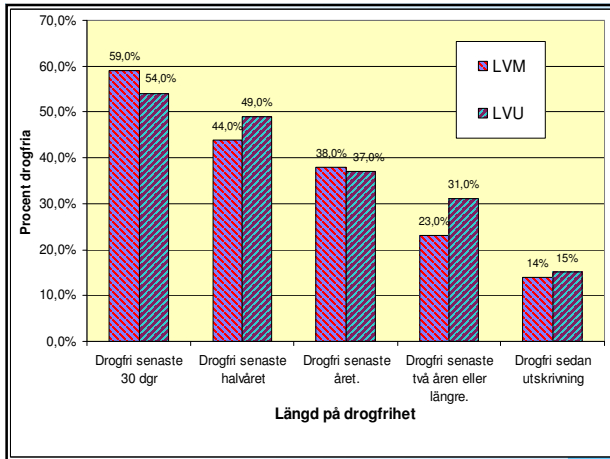

Diagram 2. Missbruksförloppet halvårsvis under tre år efter utskrivning utifrån missbruket de senaste 6 månaderna före intervju – klusteranalys (Ward's metod). Analysen utförd på 101 kvinnor. Time-Line-Follow-Back-modell (TLFB)

34-11

Några uppföljningsstudier inom dessa områden

- Minnesotabehandling (12-step), (2000, 2002),
- Dubbeldiagnosbehandling (1999, 2002, 2009),
- Narkomaner (1990, 1991, 1998, 2004, 2008)
- Kvinnor i narkomanvård (2000, 2003, 2009),
- Kriminella drogmissbrukare (2001, 2005, 2006),
- Kvalitetsstudier i rättspsykiatri och psykiatri (2008, 2007)
 - Subutex och metadonbehandling (pågående)
 - Åtta studier av behandlingsinstitutioner inom tvångsvård (SiS) från 2002 och pågående projekt

35

2010-03-11

- Svårt dra slutsatser om orsaker till förbättringar

MEN

- Kompletta väldefinierade material
- Vi kan kontrollera generaliserbarheten
- Vi kan jämföra data före- och efter
- Vi kan säkra en hög uppföljningsprocent (90%)
- Vi kan få med brukarens egen uppfattning

36

2010-03-11

- Steg 1 - Observationer
- Steg 2 - Enkelgruppsstudie
- Steg 3 - Kvasiexperiment
- Steg 4 - RCT- studier
- Steg 5 - "Klinisk" prövning
- Steg 6 - Uppföljning
- Steg 7 - Meta-analys(er)

37
2010-03-11

DESIGNER GER SVAR PÅ OLIKA FRÅGOR

EFFEKTSTUDIER (RCT och kvasiexperimentella) ger svar på frågan **OM** en viss bestämd metod har effekt som är lägre, lika bra eller högre än en kontrollgr. *Är det vi gör en behandlingsmetod?*

RESULTATSTUDIER (före- efter, uppföljningar) ger svar på frågan **Hur bra är vi med den grupp vi arbetar med?** Kan inte alltid generaliseras eller betaktas som en klart definierad behandling. (ITT)

EVIDENS: Om tillräckligt många fynd pekar åt samma håll (helst RCT-studier) så fungerar metoden.

PROGNOS: *Hur går det och vad påverkar på sikt?*

38
2010-03-11

MEN

39
2010-03-11

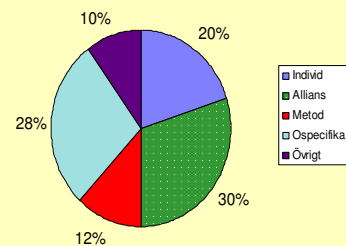

Diagram 1: Förklarad varians för olika komponenter i en terapi

40
2010-03-11

EVIDENS: Om tillräckligt många fynd pekar åt samma håll (helst RCT-studier) så fungerar metoden

41
2010-03-11

Finns det metoder som ?

Ofta en fixering vid hoppet om rätt metod

Om man hittar metoder som fungerar så ligger förändringar som regel i intervallet 10-15% som effekt, sällan högre

Dessutom tar det längre tid att lära sig tillämpa metoden än man tänkt

42
2010-03-11

KLINISKA MATERIAL

Ofta frågan: *Vilken metod ?*

MEN

När istället frågan borde vara:
Vilka patienter/klienter har vi ?

43
2010-03-11

TRE FÖRLOPPSMODELLER

- I. Patienter utan initiala psykiska problem som utvecklar alkohol-/tablettberoende.
- II. Patienter med psykiska sjukdomar som utvecklar missbruksproblem (30-50%)
- III. Narkomaner som tidigt har problem men vilka förvärras av missbruket.
Syns inte om man inte undersöker.

44
2010-03-11

**OCH
BRUKARPERSPEKTIVET ?**

45
2010-03-11

KVALITET

Både **producent** och
kundperspektiv

Behandlingar kan vara populära utan att
vara effektiva

Behandlingar kan vara effektiva utan att
vara populära – LVM-/LVU-vård för kvinnor

46
2010-03-11

KVALITETSAKTORER

- Är ett dynamiskt varierande begrepp
- Påverkas av andra aspekter av individens liv och erfarenheter
 - Varierar över tid
- Består både av vad man vill ha och vad man värderar som viktigast

47
2010-03-11

KVALITETSAKTORER

**VIKTIGAST FÖR NARKOMANEN SJÄLV
UNDER AVGIFTNINGEN**

Att verksamheten hålls drogfri !!!

**VIKTIGAST ÖVER ETT LÄNGRE
TIDSPERSPEKTIV**

**ATT DET FINNS NGN SOM HÄRDAT
UT, STÖTTAT OCH FUNNITS KVAR**

48
2010-03-11

SLUT